

Tydschr. Ned. Aardryksk. Gen.

Serie 2, vol. 27 (1910)

pp. 529-558

van elkaar gescheiden in de Oesoe-baai in zee uit.
voor het Malili-rivier-systeem zou het dus wetenschappelijk van
zijn om haar vroeger bed onder het tegenwoordige zee-oppervlak
aanwijzen op te zoeken en vast te stellen. Doch van meer praktisch
aanzien is de overweging, dat bij Malili een prachtig vaarwater aanwezig
is dat de natuurlijke toegangsweg vormt tot een voor meerdere ontwikke-
ling zeer in een der eerste plaatsen in aanmerking komend achterland!
Het nu nog gezegd worden, dat ook de groote meren-streek in het
noord-oost deel van midden Celebes één der fraaiste in natuurschoon is niet
maar bovendien in hare ontwikkelings-mogelijkheden een der aan-
sprekendste van Celebes?

Deel Celebes bezit reeds zoovele facetten om tot een der schoonste
deelen in „den gordel van smaragd“ te kunnen worden gepolijst,
dat welhaast verbazing begint te wekken, het Nederlandsche volk nog
trachtiger aan den arbeid te zien om er een eiland van te maken,
dat Java in rijkdom en productie-vermogen kan gaan wedijveren!

Matassar, November 1909.

DE BĒM BRĒM-STROOMVERSHELLINGEN.

DOOR

D. MERENS.

Kapitein van den generalen staf, Ned.-Ind. Leger.

(Met tekstkaartje en met afbeeldingen naar photo's).

De BĒm BrĒm is een onoverkomelijke rij van stroomversnellingen
langs de Kajan-rivier, die van het centrum van Borneo naar de noord-oost-
oefent. Het bovenstroomgebied van die rivier — de Apo-Kajan —
wordt door van de lagere gedeelten afgesloten, zoodat dat gebied zeer
bezoekt is. Het eerst kwam daar Dr. NIEUWENHUIS in 1900; hij
reeds slechts tot in het zuidelijke gedeelte door. In 1903—1904
was daar eenige maanden de toenmalige controleur van Berouw,
M. W. ALCHREN; in 1906—1907 werd het gebied door den kapitein
J. H. RECHER, in 1908 door den civiel gezaghebber van Long Iram,
H. H. GRAMBERG, doorkruist!).

over deze tochten blz. 263 e. v. der vorige aflevering.

Red.

8. Kiham *f* bij laagwater, gezien van linkeroever.

UNIVERSITY
LIBRARY
CAMBRIDGE

9. Kiham *g* (de Bëm Brëm), bij laagwater.

het eerste gedeelte van de Bëm Brëm opgenomen, gekiekt, en beraamd tot verbetering van de kihams. Op de fig. 5 t/m 9 ziet men de kihams *c* t/m *g* bij laagwater. Al dadelijk merkt men op, dat van normaliseeren van de rivier geen sprake kan zijn; alleen kan ge worden, de kihams voor Dajaksche prauwen beter bevaarbaar (of bevaanbaar) te maken. Het geëigende middel daartoe was zeker: het van een geul door de rolsteenbanken, waarin het water minder beweging zou worden gebracht dan in de rivier zelf. Daartoe was een afname van een 300 M³ steen noodig zijn; bij kiham *e* in een rechter het groote rotsblok langs. Op fig. 6 ziet men een prauw, langs den kant wordt getrokken; dit was echter bij buitengewoon laag water.

Wanneer ik de kiham *g* bereikte, had ik nog hoop, dat de Bëm Brëm laatste bij laagwater te verbeteren zou zijn. Deze kiham (fig. 9) was echter een 25 M. breede rotspoort, waardoorheen het water van een 100 M. breede rivier met groote snelheid werd geperst, een rotsplaatje van ongeveer 1½ M. hoogte vormende. Hier was van verbetering weinig sprake, tenzij men een 25000 M³ steen zou opruimen; het was het alleen mogelijk uit den vertikalen rotswand op den linker oever een pad te slaan, waar de Dajaks een steun voor hun voeten konden vinden om de (leeg) prauw door de kiham te trekken. Dit was alleen bij zeer laag water mogelijk.

De kihams *c* t/m *g* kwamen voor op 1800 M. lengte; het water in die versnellingen was wel bevaarbaar, echter alleen in den zinnen zin van het woord door de prauwen langs den kant te worden getrokken.

Op 9^{den} April kregen we een paar boden van Lig Paj, meldende, dat zijner prauwen in een kiham verongelukt was, en dat daarbij de goederen verloren waren gegaan, noodig voor den aanmaak van prauwen. Dadelijk werd zooveel mogelijk aanvulling gezonden.

Op 12^{den} April begon een hoogwaterperiode, die ons vrijwel opsloot. De jacht had ons in het begin nog al wat opgeleverd, vooral herten, hoornvogels en zelfs een rhinoceros, wiens hartwand ons een heerlijk vleesstuk leverde; maar na een week was er niets meer te vinden. In die oerboschen het meest frappeert, is de levenloosheid; zelfs nu vindt men er slechts op de weinige zonneplekjes; alleen mieren en vliegen (bloedzuigers) komen er in ontzaglijke hoeveelheden voor.

De tocht naar den hoogsten top in den omtrek, die 1280 M. hoog was, leverde geen resultaten. Uitzicht was er zeer weinig, en wat men zag, was slechts oerbosch; van het beloofd van de Kajan was niets te zien.